

ความรู้ ทักษะของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี

สุนันทา ชุ่มจิตร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบ 6 เดือน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนที่พาบุตรอายุ 6-12 เดือน มารับวัคซีนตามวัยที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี ในช่วงวันที่ 1 มิถุนายน ถึง 31 ตุลาคม 2563 จำนวน 300 ราย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความรู้เรื่องนมแม่ 12 ข้อ และทัศนคติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 20 ข้อ โดยมีค่าความตรง 0.84 และ 0.90 และค่าความเชื่อมั่น 0.75 และ 0.83 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับสูงร้อยละ 94.67 ประเด็นความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต้องมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ “นมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วนและเหมาะสมกับทารกมากที่สุด” และ “น้ำนมแม่ช่วยป้องกันโรคภูมิแพ้ (Allergies)” โดยตอบถูกทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาได้แก่ “นมแม่สามารถเลี้ยงทารกได้นาน 6 เดือนโดยไม่ต้องให้อาหารเสริม” ตอบถูกร้อยละ 99.33 และลำดับที่ 3 “แม่ควรให้ลูกดูดนมภายใน 1 ชั่วโมงหลังคลอด ถึงแม้น้ำนมแม่ยังไม่ไหล” คะแนนเท่ากับ “มารดาสามารถปั๊มน้ำนมเก็บรักษาไว้ในระหว่างที่ลาคลอดและระหว่างที่กลับไปทำงาน” และ “น้ำนมที่ปั๊มไว้เก็บไว้ได้นาน โดยเก็บไว้ในช่องแช่แข็ง” ตอบถูกร้อยละ 99.00 ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.67 มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00) ร้อยละ 34.33 มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67) เมื่อจำแนกตามรายหัวข้อ พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงสุด 3 ลำดับแรกคือ “แม่ทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” ($\bar{x} = 4.99$, S.D. = 0.11) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ท่านภาคภูมิใจ” ($\bar{x} = 4.99$, S.D. = 0.08) รองลงมาคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านรู้สึกมีความเป็นแม่โดยสมบูรณ์” ($\bar{x} = 4.98$, S.D. = 0.14) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ร่างกายแม่กลับสู่สภาพเดิมได้เร็วขึ้น” ($\bar{x} = 4.98$, S.D. = 0.14) และลำดับที่ 3 คือ “การให้ลูกดูดนม ทำให้ท่านมีความสุข” ($\bar{x} = 4.97$, S.D. = 0.24) และเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และทัศนคติของมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่าความรู้ของมารดา มีความสัมพันธ์ทางลบระดับน้อยกับทัศนคติของมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = -.355$, $p = .000$)

ข้อเสนอแนะ การพัฒนามารดาหลังคลอดให้สามารถส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากจะพัฒนาเรื่องความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อให้มารดาหลังคลอดมีความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

คำสำคัญ: ความรู้ ทักษะ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน

BREASTFEEDING KNOWLEDGE AND ATTITUDES AMONG MOTHERS WHO PRACTICE EXCLUSIVE BREASTFEEDING AT REGIONAL HEALTH PROMOTION CENTER 5 RATCHABURI

Sunanta Chumjit

ABSTRACT

This descriptive research aimed to study knowledge and attitude among mothers who practiced exclusive breast feeding at Regional Health Promotion Center 5 Ratchaburi. The sample was 300 postpartum mothers who had breastfeeding for 6 months and brought their children aged 6-12 months to receive the vaccine between June 1 and October 31, 2020. The data were collected by questionnaire and were analyzed using descriptive statistics; frequency, percentage, mean and standard deviation. The correlation of the studied variables was analyzed by Pearson's correlation coefficient.

The research found that most of them had the knowledge about breastfeeding in high level, average 94.67%. Top 3 most correct answers were as follows: 1) "Breast milk contains complete nutrients and is most suitable for the baby" and "breast milk protects your baby from Allergies", 100% of samples answered correctly. 2) "Giving nothing but breast milk is recommended for babies about the first 6 months", 99.33% answered correctly. And 3) "Early breastfeeding within 1 hour of birth", "Mother can express breast milk for the health of their babies during maternity leave and when return to work" and "Expressed breast milk can be stored in the freezer for about 6 months", 99.00% answered correctly. The attitude of postpartum mothers to encourage breast feeding, it was found that 65.67% of them had a high level of attitude about breastfeeding, average score 3.68-5.00. Classified by topic, the top 3 attitudes about breastfeeding were: 1) "All mothers can breastfeed their babies" ($\bar{x} = 4.99$, S.D.= 0.11), the score was equal to "Breastfeeding is what you are proud of" ($\bar{x} = 4.99$, S.D.= 0.08). 2) "breastfeeding make you feel completely motherly" ($\bar{x} = 4.98$, S.D.= 0.14) the score was equal to "Breastfeeding may help you lose weight" ($\bar{x} = 4.98$, S.D.=0.14). 3) "Breastfeeding makes you happy" ($\bar{x} = 4.97$, S.D.= 0.24). This study found the correlation between knowledge and attitude of postpartum mothers to encourage breastfeeding ($r = -.355$, $p = .000$).

Suggestions for improving exclusive breastfeeding at 6 months, health personnels should focus on promoting positive attitudes about breastfeeding towards postpartum mothers.

Keyword: Knowledge, Attitude, Exclusive breastfeeding

ความเป็นมาของปัญหา

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวิธีการให้อาหารด้วยวิธีธรรมชาติที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตของทารก ในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิต¹⁻⁴ มีผลการวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่าในน้ำนมแม่มีภูมิคุ้มกันที่จะป้องกันการติดเชื้อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบทางเดินหายใจ และระบบทางเดินอาหาร จึงลดโอกาสการเกิดโรคประมาณ 2-7 เท่า³ และลดอัตราการตายของทารกได้ 3-5 เท่า⁵ อีกทั้งยังมีความสะดวก ไม่ต้องใช้เวลาเตรียมและช่วยประหยัดรายจ่ายของครอบครัวในการซื้อนมผสมและอุปกรณ์ในการชงนม¹⁻² นอกจากนี้ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังเป็นการสร้างสายใยผูกพันระหว่างแม่กับลูกนับเป็นจุดเริ่มต้นและพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้ทารกสุขภาพแข็งแรงมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สมอ และอารมณ์⁵ จึงเป็นการวางรากฐานการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข¹

ด้วยนมแม่เป็นอาหารธรรมชาติที่ดีที่สุด องค์การอนามัยโลก (WHO) และยูนิเซฟ แนะนำว่าลูกควรได้กินนมแม่อย่างเดียวตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 เดือนและควรกินต่อเนื่องไปจนลูกอายุ 2 ปีหรือนานกว่านั้นควบคู่กับอาหารตามวัยที่เหมาะสม โดยประกาศให้หน่วยงานที่รับผิดชอบปฏิบัติตามนโยบาย 10 ประการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบผลสำเร็จ (Ten steps to successful breast feeding) และระบุให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวโดยไม่ป้อนอาหารอื่นเลยแม้แต่น้ำ ตั้งแต่แรกคลอดจนกระทั่งลูกอายุครบ 6 เดือน กำหนดเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ.2568⁶ สำหรับประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การอนามัยโลกได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 จากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์ของเด็กและสตรี (Multiple Indicator Cluster Survey: MICS) ในปี พ.ศ.2558-2559 พบอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน อยู่ที่ 23.1⁷ และในปีพ.ศ.2562 พบว่า อัตราการเริ่มต้นให้ทารกได้ดูดนมแม่ภายในหนึ่งชั่วโมงแรกหลังคลอดมีเพียงร้อยละ 34.4 และอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนอยู่ที่ร้อยละ 14.05⁸ ซึ่งมีแนวโน้มลดลง ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่องค์การอนามัยโลกตั้งไว้

จากการทบทวนปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนที่ผ่านมา ไม่สำเร็จเนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ระดับการศึกษาของมารดา ความเชื่อและทัศนคติของมารดาที่เชื่อว่าการให้นมมารดาอย่างเดียวทำให้บุตรได้รับน้ำและสารอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการ การขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการปั๊มนมแม่และวิธีการเก็บรักษา ทำให้มารดากังวลใจใช้นมผสมร่วมกับนมแม่เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของบุตร⁹ และปัจจัยภายนอก เช่น มารดาทำงานนอกบ้าน ทำให้มารดากับบุตรต้องแยกจากกัน สถานประกอบการขาดการสนับสนุนสถานที่ให้นมแม่ในสถานที่ทำงาน ความเหนื่อยล้าจากการทำงานของมารดา¹⁰⁻¹¹ ความเชื่อของสมาชิกในครอบครัวเรื่องการให้อาหารเสริมจะช่วยให้ทารกอ้วน หลับสบาย เลี้ยงง่าย¹² สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนลดลงอย่างรวดเร็ว แม้จะมีหลายหน่วยงาน เช่น กรมอนามัย ศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย รมรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผ่านสื่อต่างๆ

สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี มีการดำเนินงานตามนโยบายของกรมอนามัย ในการสนับสนุนและส่งเสริมให้มารดาหลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน ด้วยกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวและการปฏิบัติตัวในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด โดยยึดหลักบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จ มารดาหลังคลอดทุกคนจะได้รับการสอนในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประโยชน์ของนมแม่ บทบาทพ่อแม่ในรูปแบบกิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ ในรายที่มีปัญหาเกี่ยวกับการให้นมแม่

มารดาจะได้รับการช่วยเหลือดูแล ส่งปรึกษาคลินิกนมแม่เพื่อแก้ไขปัญหา และติดตามการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด แต่ระยะเวลาในการอยู่โรงพยาบาลของมารดาหลังคลอดนั้นมีระยะเวลาสั้นประมาณ 2-5 วัน มารดาอาจจดจำข้อมูลได้ไม่หมด เมื่อจำหน่ายมารดากลับบ้าน มารดาหลังคลอดครั้งแรกไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกมาก่อน อาจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนไม่ประสบผลสำเร็จ จากรายงานตัวชี้วัด PCT สูติ-นรีเวช ป.พ.ศ. 2559-2561 พบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 40.6, 44.2 และ 50.1 ตามลำดับ ซึ่งพบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยในของโรงพยาบาล จึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับความรู้เรื่องนมแม่ของมารดาหลังคลอด และทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบการสอน การช่วยเหลือให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนและกินนมแม่ต่อเนื่องร่วมกับอาหารตามวัยจนอายุ 2 ปี ได้อย่างประสบความสำเร็จ และเพื่อประโยชน์ต่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของลูก และความรัก ความอบอุ่นระหว่างแม่และลูกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบ 6 เดือน
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบ 6 เดือน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนและพาลูกอายุ 6-12 เดือน มารับวัคซีนตามวัยที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน ถึง 31 ตุลาคม 2563 จำนวน 300 ราย

การศึกษานี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยที่เกี่ยวกับมนุษย์ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี เอกสารรับรองเลขที่ 12/2563 ตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2563 ถึงวันที่ 17 มิถุนายน 2564

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา

มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือนและพาลูกอายุ 6-12 เดือนมารับวัคซีนตามวัยที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี ในช่วงวันที่ 1 มิถุนายน – 31 ตุลาคม 2563 จำนวน 300 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นมารดาที่มารับบริการฝากครรภ์และคลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี โดยทารกแรกเกิดมี Apgar score ที่ 1 และ 5 นาที ไม่น้อยกว่า 8 และ 9 ตามลำดับ ร่วมกับไม่มีภาวะปากแหว่งเพดานโหว่
2. สามารถอ่าน เขียน และสื่อสารด้วยภาษาไทยได้
3. ยินดีเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัย

การคำนวณขนาดตัวอย่างและการสุ่ม

คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตร Infinite population proportion ดังนี้

$$n = \frac{z_{1-\frac{\alpha}{2}}^2 p(1-p)}{d^2}$$

n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

d คือ สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% มีค่าเท่ากับ 0.05

α คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเท่ากับ 0.05

Z คือ ค่าระดับความเชื่อมั่นที่กำหนดหรือระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96

P คือ สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาจากสัดส่วนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 6 เดือนของมารดา หลังคลอด จากรายงานสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2558-2559 มีค่า 0.231¹⁶

เมื่อแทนค่าตามสูตร คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 273 คน และเพื่อลดปัญหาการตอบกลับแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จึงได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 10 ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 300 คน

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

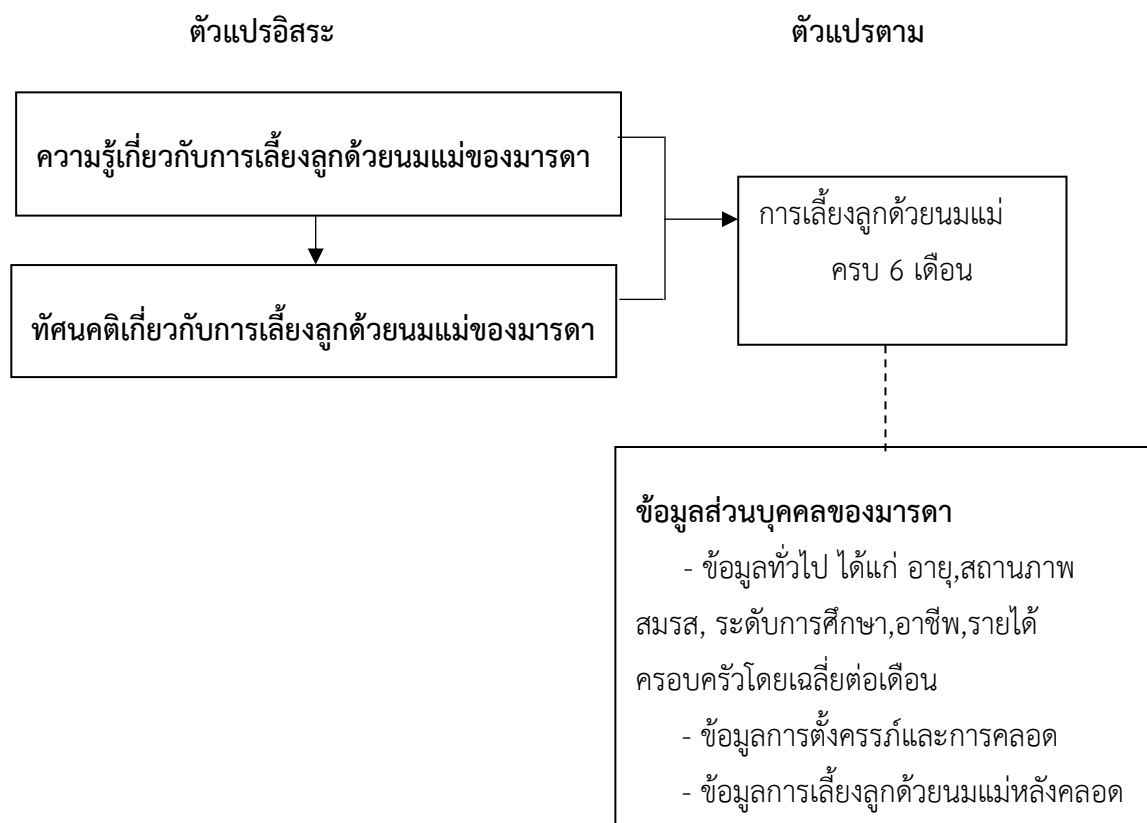
1.เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ (Inclusion Criteria)

- 1) เป็นมารดาที่ให้นมบุตรในระยะหลังคลอด
- 2) ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเต้านมและหัวนม
- 3) สามารถอ่าน เขียน และสื่อสารด้วยภาษาไทยได้
- 4) ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
- 5) ทารกคลอดจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี มี Apgar score ที่ 1 และ 5 นาที ไม่น้อยกว่า 8 และ 9 ตามลำดับ

2.เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion Criteria)

- 1) มารดาที่มีข้อห้ามในการให้นมลูก เช่น ติดเชื้อเอดส์ เป็นวัณโรค และฉีดยารอยด เป็นต้น
- 2) มารดาที่ทารกแรกเกิดมีภาวะแทรกซ้อนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เช่น น้ำหนักน้อยอยู่ในตู้อบ หายใจลำบากต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ ลูกมีปัญหาในการดูดกลืน (ปากแหว่ง เพดานโหว่) เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามเรื่องความรู้ ทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน มี 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา
2. แบบสอบถามความรู้มารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยประยุกต์จากแบบสอบถามของ ลักษณะ ไชยนอก³ เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อคำถามปลายปิด มี 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่ กำหนดค่าข้อละ 5 คะแนน ประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวก จำนวน 12 ข้อ ได้แก่ข้อ 1, 2, 3, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 20 และข้อคำถามเชิงลบ จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ ข้อ 4, 5, 6, 8, 10, 14, 16, 18 มีเกณฑ์การให้คะแนน ข้อละ 5 คะแนน คะแนนเต็ม 100 คะแนน

การแปลผลคะแนน

คะแนน 80-100 คะแนน หมายถึง มารดามีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง

คะแนน 60-79 คะแนน หมายถึง มารดามีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนน้อยกว่า 60 คะแนน หมายถึง มารดามีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับต่ำ

3. แบบสอบถามทัศนคติของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 20 ข้อ นำมาปรับใช้โดยอ้างอิงจาก ลักษณะ ไชยนอก³ เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ประกอบด้วยข้อความเชิงบวกจำนวน 12 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9,

11,13, 19, 20 และข้อความเชิงลบจำนวน 8 ข้อ ได้แก่ ข้อ 8, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18 โดยมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

	ข้อคำถามเชิงบวก	ข้อคำถามเชิงลบ
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่แน่ใจ	3	3
เห็นด้วย	4	2
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1

การแปลผลคะแนน คือ

คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 คะแนน หมายถึง มารดามีทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67 คะแนน หมายถึง มารดามีทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00 คะแนน หมายถึง มารดามีทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลการตั้งครรภ์และการคลอด และ 3) ข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

วิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษา พบว่า มารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 72.33 โดยมีอายุเฉลี่ย 30 ปี สถานภาพสมรสอยู่ร่วมกับสามี ร้อยละ 98.33 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 49.33 มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจ ร้อยละ 49.66 รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท ร้อยละ 93.66

2. ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 94.67 ความรู้ในระดับปานกลางร้อยละ 4.67 และความรู้ในระดับต่ำร้อยละ 0.66 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (n = 300)

ระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ระดับสูง (คะแนนมากกว่าร้อยละ 80)	284	94.67
ระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60-80)	14	4.67
ระดับต่ำ (คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60)	2	0.66
รวม	300	100.00

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถูกต้องมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ “นมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วนและเหมาะสมกับทารกมากที่สุด” และ “น้ำนมแม่ช่วยป้องกันโรคภูมิแพ้ (Allergies)” โดยตอบถูกทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงได้แก่ “นมแม่สามารถเลี้ยงทารกได้นาน 6 เดือน โดยไม่ต้องให้อาหารเสริม” ตอบถูกร้อยละ 99.33 และ ลำดับที่ 3 “แม่ควรให้ลูกดูดนมภายใน 1 ชั่วโมงหลังคลอด ถึงแม้ว่าน้ำนมแม่ยังไม่ไหล” คะแนนเท่ากับ “มารดาสามารถปั๊มน้ำนมเก็บรักษาไว้ในระหว่างที่ลาคลอดและระหว่างที่กลับไปทำงาน” และ “น้ำนมที่ปั๊มไว้เก็บไว้ได้นาน โดยเก็บไว้ในช่องแช่แข็ง” ตอบถูกร้อยละ 99.00 ส่วนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้น้อยที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ “เมื่อแม่มีอาการคัดตึงเต้านม ควรดื่มน้ำให้ลูกดูดนมแม่” ตอบถูกเพียงร้อยละ 12.33 รองลงมา คือ “การดูดนมที่ถูกต้องวิธีคือรีมฝีปากบุตรต้องอมลานนมให้มากที่สุดและดูดบ่อยตามที่บุตรต้องการ” ตอบถูก ร้อยละ 43.62 และ “เด็กแรกเกิด 6 เดือนแรก ควรได้รับน้ำนมเพิ่มเนื่องจากนมแม่นั้นไม่เพียงพอ” ตอบถูกร้อยละ 86.33 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการแปลผลระดับความรู้อย่าง (n =300)

ข้อคำถาม	กลุ่มตัวอย่างที่ ตอบถูกต้อง		ระดับ ความรู้
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
1. นมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วนและเหมาะสมกับทารกมากที่สุด	300	100.00	สูง
2. นมแม่สามารถเลี้ยงทารกได้นาน 6 เดือน โดยไม่ต้องให้อาหารเสริม	298	99.33	สูง
3. เด็กแรกเกิด 6 เดือนแรก ควรได้รับน้ำนมเพิ่ม เนื่องจากนมแม่มีน้ำไม่เพียงพอ	259	86.33	สูง
4. น้ำนมเหลืองที่ออกมาใน 1-3 วันแรกหลังคลอดเป็นน้ำนมที่ไม่มีประโยชน์	290	96.67	สูง
5. น้ำนมแม่ช่วยป้องกันโรคภูมิแพ้ (Allergies)	300	100.00	สูง
6. แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะเพิ่มความเสี่ยงในการเป็นมะเร็งเต้านม	278	92.67	สูง
7. การที่แม่ได้เห็นได้ยินเสียงและได้กอดสัมผัสทารก สามารถกระตุ้นการหลั่งน้ำนมได้	291	97.00	สูง

ตารางที่ 2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการแปลผลระดับความรู้รายข้อ (n =300) (ต่อ)

ข้อคำถาม	กลุ่มตัวอย่างที่ตอบถูกต้อง		ระดับความรู้
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
8. การตึมนมแม่อย่างเดียวยังไม่ดีพอ ควรให้เด็กท้องผูก	296	98.67	สูง
9. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยให้ทารกเจริญเติบโตเร็ว และร่างกายแข็งแรงได้	290	96.67	สูง
10. ในช่วง 1-3 วันแรกหลังคลอด ควรให้ลูกดูดนมแม่บ่อยตามต้องการ (ตามความหิว) แต่ถ้าลูกหลับนานเกิน 3 ชั่วโมง ไม่จำเป็นต้องปลุก	291	97.00	สูง
11. แม่ควรให้ลูกดูดนมภายใน 1 ชั่วโมงหลังคลอด ถึงแม้น้ำนมแม่ยังไม่ไหล	297	99.00	สูง
12. การดูดนมที่ถูกต้องวิธีคือรีมฝีปากบุตรต้องอมลานนมให้มากที่สุดและดูดบ่อยตามที่บุตรต้องการ	131	43.67	ต่ำ
13. หากแม่ดึงหัวนมออกจากปากลูกในขณะที่ลูกดูดนม จะทำให้หัวนมแตก	279	93.00	สูง
14. เมื่อแม่มีอาการคัดเต้านม ควรดื่มน้ำมากๆ	37	12.33	ต่ำ
15. ภายหลังให้นมแม่ ควรให้ลูกกินน้ำตาม เพื่อล้างคราบนมในปากลูก	282	94.00	สูง
16. แม่สามารถให้นมลูกในท่านั่งหรือท่านอนก็ได้	296	98.67	สูง
17. ภายหลังดูดนมจนอิ่มแล้ว ควรไล่ลมให้ลูกทุกครั้ง เพื่อป้องกันอาการท้องอืด	295	98.33	สูง
18. ในระยะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่ควรดื่มน้ำชา กาแฟ เพราะจะทำให้มีแรงมากขึ้น	292	97.33	สูง
19. มารดาสามารถปั๊มน้ำนมเก็บรักษาไว้ในระหว่างที่ลาคลอดและระหว่างที่กลับไปทำงาน	297	99.00	สูง
20. น้ำนมที่ปั๊มไว้เก็บไว้ได้นาน โดยเก็บไว้ในช่องแช่แข็ง	297	99.00	สูง

3. ทศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 65.67 มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00) รองลงมา ร้อยละ 34.33 มีระดับทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67) ดังแสดงในตารางที่ 3

เมื่อจำแนกตามรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สูงสุด 3 ลำดับแรกคือ “แม่ทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” ($\bar{x} = 4.99$, S.D.= 0.11) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ท่านภาคภูมิใจ” ($\bar{x} = 4.99$, S.D.= 0.08) รองลงมาคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านรู้สึกมีความเป็นแม่โดยสมบูรณ์” ($\bar{x} = 4.98$, S.D.= 0.14) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ร่างกายแม่กลับสู่สภาพเดิมได้เร็วขึ้น” ($\bar{x} = 4.98$, S.D.= 0.14) และลำดับที่ 3 คือ “การให้ลูกดูดนม ทำให้ท่านมีความสุข” ($\bar{x} = 4.97$, S.D.= 0.24)

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ำสุด 3 ลำดับแรกคือ “แม่ที่มีหัวนมเล็กไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” ($\bar{x} = 3.37$, S.D.= 1.91) รองลงมาคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้แม่ไม่ได้พักผ่อน” ($\bar{x} = 3.39$, S.D.= 1.9) และลำดับที่ 3 คือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องยุ่งยาก” ($\bar{x} = 3.39$, S.D.= 1.9)

ตารางที่ 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (n = 300)

ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00)	197	65.67
ระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67)	103	34.33
ระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33)	0	0
รวม	300	100.00

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและการแปลผลคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
จำแนกตามรายชื่อ (n = 300)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. แม่ทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้	4.99	.115	สูง
2. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านรู้สึกมีความเป็นแม่โดยสมบูรณ์	4.98	.140	สูง
3. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ท่านภาคภูมิใจ	4.99	.082	สูง
4. การให้ลูกดูดนม ทำให้ท่านมีความสุข	4.97	.243	สูง
5. เด็กที่เลี้ยงด้วยนมแม่ จะมีสุขภาพดีกว่าเด็กที่เลี้ยงด้วยนมผสม	4.95	.302	สูง
7. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างแม่ลูก	3.63	1.895	ปานกลาง
8. การให้ลูกดูดนม จะทำให้เต้านมแม่หย่อนยาน	4.54	1.216	สูง
9. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย	3.43	1.940	ปานกลาง
10. แม่ที่มีฐานะดีควรเลี้ยงลูกด้วยนมผสม	3.47	1.908	ปานกลาง
11. นมแม่มีประโยชน์มากกว่านมผสมที่มีราคาแพง	3.52	1.914	ปานกลาง
12. แม่ที่มีหัวนมเล็กไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้	3.37	1.913	ปานกลาง
13. การให้ลูกดูดนมแม่ เป็นสิ่งที่ไม่น่าอาย	3.42	1.933	ปานกลาง
14. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องยุ่งยาก	3.41	1.919	ปานกลาง
15. แม่ที่มีรูปร่างผอมบาง ไม่ควรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	4.60	1.142	สูง
16. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ล้าสมัย	3.54	1.904	ปานกลาง
17. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะทำให้สุขภาพของแม่ทรุดโทรมลง	4.68	1.026	สูง
18. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้แม่ไม่ได้พักผ่อน	3.39	1.929	ปานกลาง
19. แม่ที่มีเต้านมเล็กสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้	4.86	.660	สูง
20. การเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองทำให้ท่านรู้สึกว่าตัวเองมีค่า	4.96	.345	สูง
รวม	4.23	1.128	สูง

4. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วย

นมแม่ ครบ 6 เดือน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบ 6 เดือน พบว่า ความรู้ของมารดา มีความสัมพันธ์ทางลบระดับน้อยกับทัศนคติของมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบ 6 เดือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = -.355$, $p = .000$) ดังแสดงในตารางที่ 5

เมื่อจัดกลุ่มคะแนนระดับความรู้ และคะแนนระดับทัศนคติของมารดา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนระดับความรู้อยู่ในระดับดี (มากกว่า 80 คะแนน) ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.83 จะมีคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับดี (คะแนน 3.68 - 5.00) และ กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (60-80 คะแนน) ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.86 จะมีคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับดี (คะแนน 3.68 - 5.00) ในขณะที่ กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนระดับความรู้ระดับน้อย (<60 คะแนน) ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.67 จะมีคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับปานกลาง (คะแนน 2.34 - 3.67) ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของ
กลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ความรู้	ทัศนคติ
ความรู้	-	
ทัศนคติ	-.355	-

$P < 0.01$

ตารางที่ 6 จำนวนมารดา จำแนกตามคะแนนระดับความรู้ และคะแนนระดับทัศนคติของมารดา
ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

		คะแนนระดับทัศนคติของมารดา		
		ระดับปานกลาง (คะแนน 2.34- 3.67)	ระดับดี (คะแนน 3.68 - 5.00)	รวม
คะแนน	ระดับน้อย	2 คน	1 คน	3 คน
ระดับความรู้	(<60 คะแนน)	60.67 %	33.33 %	100.00 %
	ระดับปานกลาง (60-80 คะแนน)	2 คน	26 คน	28 คน
		7.14 %	92.86 %	100.00%
	ระดับดี (>80 คะแนน)	100 คน	169 คน	269 คน
		37.17 %	62.83 %	100.00%
รวม		104 คน	196 คน	300 คน
		34.67%	65.33 %	100 %

อภิปรายผล

จากการศึกษาความรู้ ทักษะคิดของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรี ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับความรู้ของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูงร้อยละ 94.67 โดยข้อความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ตอบถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ “นมแม่มีสารอาหารที่ครบถ้วนและเหมาะสมกับทารกมากที่สุด” และ “น้ำนมแม่ช่วยป้องกันโรคมะเร็ง (Allergies)” โดยตอบถูกทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นมารดาที่คลอดบุตรที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งจะได้รับการสอนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จ ในรูปแบบโรงเรียนพ่อแม่ที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งผลให้มารดามีความรู้เกี่ยวกับนมแม่ในระดับสูง โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับประโยชน์คุณค่าทางสารอาหารของนมแม่อาจเป็นปัจจัยที่กระตุ้นหรือจูงใจให้กลุ่มตัวอย่างมีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมยุรา เรืองเสรี³ ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน้อย 6 เดือนของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับการศึกษาของจิตติรัตน์ หวังสวัสดิ์และคณะ¹⁹ ที่พบว่า ความรู้เรื่องประโยชน์ของนมแม่ของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน อีกทั้งยังสอดคล้องกับจิรนนท์ วีรกุล¹¹ ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน คือ มารดาทราบนโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และมารดามีความรู้เกี่ยวกับการให้นมบุตร และยังกล่าวสรุปไว้ว่า หากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ดูแลหญิงหลังคลอดได้ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายแม่อาสาจะทำให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงขึ้นได้ และการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสำเร็จได้โรงพยาบาลต้องดำเนินการตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมถึงบุคลากรทุกส่วนต้องให้การสนับสนุนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ยังพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้น้อยที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ “เมื่อแม่มีอาการคัดตึงเต้านม ควรดื่มน้ำให้ลูกดื่มนมแม่” ตอบถูกเพียงร้อยละ 12.33 รองลงมา คือ “การดูนมที่ถูกวิธีคือริมฝีปากบุตรต้องอมลานนมให้มากที่สุดและดูดบ่อตามที่ต้องการ” ตอบถูกร้อยละ 43.62 และ “เด็กแรกเกิด 6 เดือนแรกควรได้รับน้ำนมเพิ่มเนื่องจากนมแม่น้ำไม่เพียงพอ” ตอบถูกร้อยละ 86.33 ดังนั้น กิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 5 ราชบุรีจัดขึ้นนั้น ต้องเพิ่มเติมในเรื่องการฝึกปฏิบัติให้ลูกดูดนมอย่างถูกวิธี จะช่วยให้มารดาเข้าใจและสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างประสบผลสำเร็จ

2. ทักษะคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.67 มีระดับทักษะคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00) เมื่อจำแนกตามรายหัวข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงสุด 3 ลำดับคือ “แม่ทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” ($\bar{x}$ = 4.99, S.D.=0.11) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ท่านภาคภูมิใจ” ($\bar{x}$ = 4.99, S.D.= 0.08)

รองลงมาคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านรู้สึกมีความเป็นแม่โดยสมบูรณ์” ($\bar{x} = 4.98$, S.D.= 0.14) และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ร่างกายแม่กลับสู่สภาพเดิมได้เร็วขึ้น” ($\bar{x} = 4.98$, S.D.= 0.14) และลำดับที่ 3 คือ “การให้ลูกดูนม ทำให้ท่านมีความสุข” ($\bar{x} = 4.97$, S.D.= 0.24) ซึ่งอธิบายได้ว่า เนื่องจากทัศนคติของบุคคลมีองค์ประกอบทั้งด้านการรู้คิด (cognitive) ด้านอารมณ์ (affective) และด้านพฤติกรรม (behavioral) เมื่อมารดาในกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่ประกอบด้วยการให้ความรู้ที่ถูกต้อง การเปิดโอกาสให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การแสวงหาข้อมูลทางเลือกที่เอื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากแหล่งข้อมูลและแนวปฏิบัติต่างๆ ผ่านกระบวนการรู้คิด ทำให้รู้สึกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อลูก เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการเลี้ยงลูกตามมา ส่งผลให้พร้อมที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน สอดคล้องกับการศึกษาของสุวรรณ ชนะภัย และคณะ²² ที่พบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 สัปดาห์ในมารดาหลังคลอดบุตรคนแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อายุ ความรู้ ทัศนคติ การรับรู้สมรรถนะในตนเอง การสนับสนุนจากสามีหรือญาติ และการสนับสนุนจากพยาบาล สามารถร่วมกันทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 สัปดาห์ได้ร้อยละ 26.7 ($R^2 = .267$, $p < .05$) และสอดคล้องกับการศึกษาของ มยุรา เรืองเสรี⁵ ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของนมแม่และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจตคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว การได้รับบริการสาธารณสุข ทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับคำแนะนำ/สนับสนุนจากบุคคลอื่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวอย่างน้อย 6 เดือนของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.75, 0.73, 0.30, 0.45$ และ 0.68 ตามลำดับ)

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับต่ำ 3 ลำดับแรกคือ “แม่ที่มีหัวนมเล็กไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” ($\bar{x} = 3.37$, S.D.= 1.91) รองลงมาคือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้แม่ไม่ได้พักผ่อน” ($\bar{x} = 3.39$, S.D.= 1.9) และลำดับที่ 3 คือ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นเรื่องยุ่งยาก” ($\bar{x} = 3.39$, S.D.= 1.9) ดังนั้น พยาบาลควรส่งเสริมสนับสนุน ให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ ด้วยการให้คำแนะนำและฝึกทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งสนับสนุนให้สามีหรือญาติใกล้ชิดมามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบความสำเร็จ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติของมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมมารดาครบ 6 เดือน พบว่า ความรู้ของมารดาที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับทัศนคติของมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน อธิบายได้ว่า ในศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน โดยมีความเชื่อว่า “แม่ทุกคนสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้” “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ท่านภาคภูมิใจ” “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านรู้สึกมีความเป็นแม่โดยสมบูรณ์” และ “การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทำให้ร่างกายแม่กลับสู่สภาพเดิมได้เร็วขึ้น” และ “การให้ลูกดูนม ทำให้ท่านมีความสุข” ซึ่งเป็นทัศนคติเชิงบวกที่พบได้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เกี่ยวกับนมแม่ทั้งในระดับปานกลางและระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติเชิงบวกในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแรงจูงใจให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวอย่างน้อย 6 เดือน ได้ดีกว่าการมีความรู้เกี่ยวกับนมแม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุพรรณิการ์ ปานบางพระและพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม¹⁹ ที่พบว่า พยาบาลมีคะแนนความรู้ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 16.79 \pm 2.833$) คะแนนทัศนคติในการส่งเสริมการเลี้ยง

ลูกด้วยนมแม่ระดับสูง ($\bar{x} = 4.00 \pm .317$) คะแนนการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูงเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.37 \pm .484$) แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิณนัท บณขุนทดและคณะ²³ ที่พบว่า ความรู้กับทัศนคติของมารดาหลังคลอดปกติที่เลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือน หอผู้ป่วยหลังคลอด โรงพยาบาลบุรีรัมย์ ไม่มีความสัมพันธ์กัน ($r = .062, p = .521$)

ดังนั้น การส่งเสริมมารดาหลังคลอดให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากจะพัฒนาเรื่องความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีเพื่อให้มารดาหลังคลอดมีความตั้งใจในการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1 ในการจัดบริการโรงเรียนพ่อแม่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากจะพัฒนาเรื่องความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ควรเพิ่มเติมกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้มารดาหลังคลอดประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน

1.2 เมื่อมีการปรับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่หน่วยงานภายในทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง และมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2) ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรให้ความรู้ และเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกแก่มารดาในระยะตั้งครรภ์และระยะ หลังคลอด ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และควรติดตามเยี่ยมบ้าน เพื่อช่วยสนับสนุนและแก้ไขปัญหาการเลี้ยงลูกนมแม่

2.2 ควรจัดโปรแกรมส่งเสริมบทบาทมารดาและบุคคลในครอบครัวต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียว 6 เดือน เพื่อลดปัญหาเรื่องเต้านม หัวนม หรือน้ำนมไหลน้อย เพื่อลดอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.3 ควรจัดตั้งชมรมมารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ขึ้นในชุมชนต่างๆ เช่น ชมรมนมแม่ ชมรมสายใยรัก เพื่อให้สมาชิกได้พบกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบผลสำเร็จ

3) ข้อเสนอสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมเรื่องแรงสนับสนุนของสามีหรือญาติ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือน

3.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของทารกในกลุ่มที่เลี้ยงด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน และกลุ่มที่เลี้ยงด้วยนมแม่ไม่ครบ 6 เดือน

เอกสารอ้างอิง

1. กุสม พงษ์ภัทรานนท์ และปรียา หนูสม. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจของมารดาหลังคลอดในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียว. วารสารสภาการพยาบาล 2557;29(3):55-68.
2. นวพร มามาก และกมลรัตน์ เทอร์เนอร์. บทบาทพยาบาลกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสามี หรือญาติ เพื่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วารสารกองการพยาบาล 2559;43(3): 114-26.
3. ลักขณา ไชยนอก. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต].นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี; 2558.
4. เพ็ญรุ่ง นวลแจ่ม, พรพิมล ภูมิฤทธิกุล, ชนิตา มัททวงกูร, วราภรณ์ คำรศ, กุลธิดา จันทร์เจริญ, เนตร หงษ์ไกรเลิศ, และคณะ. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของมารดาในเขตภาคใต้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม; 2556.
5. มยุรา เรืองเสรี. ปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาวอย่างน้อย 6 เดือนของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ 2560;6(1):37-48.
6. World Health Organization. Nutrition: exclusive breastfeeding. Geneva: World Health Organization; 2014.
7. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-59: การค้นพบที่สำคัญในเดือนสิงหาคม 2559 [อินเทอร์เน็ต] [เข้าถึงเมื่อ 18 พฤษภาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.unicef.org/thailand/media/181/fileการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย%20พ.ศ.%202558-2559%20-%20ผลสำรวจที่สำคัญ.pdf>
8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562: รายงานฉบับสมบูรณ์ สิงหาคม 2563 [อินเทอร์เน็ต] [เข้าถึงเมื่อ 18 พฤษภาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก: https://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาประชากร/สถานการณ์เด็กและสตรี/2562/MICS6_report_071063.pdf
9. ภัทรพร ชูประพันธ์, วิณา เทียงธรรม และปาหนัน พิษยภิณโณ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2557: 1723-32.
10. จิรนนท์ วีรกุล. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร. การประชุมวิชาการระดับชาติ “นเรศวรวิจัย” ครั้งที่ 12: วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ (กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2559:746-57.

11. ศศิธารา น่วมภา. ปัจจัยส่วนบุคคล เวลาที่เริ่มให้นมแม่ และการสนับสนุนจากพยาบาลในการทำนายนสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อนจำหน่ายในมารดาหลังผ่าตัดคลอด. [ปริญญาานิพนธ์ พย.ม.] (การผดุงครรภ์ชั้นสูง). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2555
12. พัชรนี วินิจจะกุล และอรพร ดำรงวงศ์ศรี. สถานการณ์การเลี้ยงลูกนโยบายและมาตรการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทย. วารสารโภชนาการ 2563;55(1):66-81.
13. UNICEF. Capture the Moment. Early initiation of breastfeeding: The best start for every newborn. [Internet]. [cited 2020 June 15]. Available from:
<https://www.unicef.org/eca/media/4256/file/Capture-themoment-EIBF-report.pdf>
14. กาญจวิ สักขีเปรม และ สุภารัตน์ เจริญสันติ. มาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กันเถอะ.[อินเทอร์เน็ต] [เข้าถึงเมื่อ 18 พฤษภาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก : http://www.med.nu.ac.th/dpMed/fileKnowledge/119_2017-12-07.pdf.
16. กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์, พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม, นันทิยา วัฒยา, สุพินดา เรืองจิรัชเชียร และสุดาภรณ์ พยัคฆเรือง,บรรณาธิการ. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดฟรี-วัน; 2559.
17. กรมอนามัย. กองอนามัยการเจริญพันธุ์และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. คู่มือมารดาหลังคลอดและการดูแลทารก.[อินเทอร์เน็ต] [เข้าถึงเมื่อ 18 พฤษภาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก:
https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/PP_Handbook.pdf
18. มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. เทคนิคการบีบเก็บน้ำนมแม่. [แผ่นพับ]. กรุงเทพฯ: งานพยาบาลป้องกันโรคและส่งเสริมสุขภาพ: 2554.
19. สุพรรณิการ์ ปานบางพระ และพรรณรัตน์ แสงเพิ่ม. ความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติของพยาบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2555 ;31(1):70-79
20. ติธารัตน์ หวังสวัสดิ์ และคณะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ของมารดาในจังหวัดนราธิวาส. พยาบาลสาร 2557;41(ฉบับพิเศษ):123-33.
21. เจตพล แสงกล้า. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อนจำหน่ายในมารดาหลังคลอด จังหวัดกาญจนบุรี. [ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต] (วิจัยประชากรและสังคม). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2557.
22. สุวรรณ ชนะภัย, นิตยา สิ้นสุกใส, นันทนา ธนาโนวรรณ และ วรรณา พาหุวัฒนกร. ความรู้ ทัศนคติ การรับรู้สมรรถนะในตนเอง และการสนับสนุนจากสามีและพยาบาล ในการทำนายนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อนจำหน่าย. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2557;32 (1) : 51-60
23. ปณณทัต บณขุนทด, วิภาดา กาญจนสิทธิ์, ชนาธิป สันติวงศ์, สุพรรณษา จิตรสม, พิมพร์ดา ธรรมมีภักดี, ศุภรัตน์ ชาญวิรัตน์, และคณะ. ความรู้ และทัศนคติของมารดาหลังคลอดปกติที่ต้องการเลี้ยงบุตรด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อนจำหน่าย 6 เดือน หอผู้ป่วยหลังคลอด โรงพยาบาลบุรีรัมย์. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี 2563: 28 (3) : 275-283